

A Q&Q GENERÁCIÓS HIPOTÉZIS TESZTELÉSE SZEGEDI EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN

[DOI 10.35402/kek.2021.3.1](https://doi.org/10.35402/kek.2021.3.1)

Absztrakt

A 2020-as év korábban nem ismert tapasztalatok, események, élethelyzetek sorát hozta el. Az ismeretlentől való félelem, a bizonytalanság, a kiszámíthatatlanság és a drámai változások a társadalom minden rétegére, minden szegmensére erős hatást gyakoroltak. Sejtésünk szerint az elmúlt évtized globális történései, a klímaváltozás, a világjárvány, a nyomában járó szigorú korlátozó intézkedések olyan meghatározó életeseményt jelentenek a fiatalok számára, amely alapvetően alakítja át életmódjukat, jövőképüket, problémaészlelésüket, ezáltal formálva generációs jellemzőiket is. Tanulmányunkban szegedi egyetemista fiatalok élethelyzetét vizsgáljuk több aspektusból, különös tekintettel a klíma- és a karanténhelyzet lehetséges generációformáló szerepére, illetve arra, hogy korábbi becsléseink mennyire támaszthatók alá adatokkal.

Kulcsszavak: egyetemista fiatalok, generáció, Klímák, Quaranténok

Testing the Q&Q generation hypothesis among Szeged students

Abstract

The year 2020 brought a series of previously unknown experiences, incidences and life situations. Fear of the unknown, insecurity, unpredictability, and dramatic change have had a strong impact on all segments of society. We hypothesize that the global events of the last decade, climate change, the pandemic, and the severe restrictive provisions that follow are a defining life event for young people that will fundamentally transform their lifestyles, visions, and perceptions of problems, thereby shaping their generational characteristics. In our study, we examine from several aspects the life situation of young university students in Szeged, especially the possible generational role of the climate and quarantine situation, and to check that our previous estimates can be supported by data or not.

Keywords: student youth, generation, Qlimas, Quarantines

Janus-arcú generáció?

Mannheim (2000) meghatározása szerint a generációk a történelem menetét alakító születési rétegek. A generáció társadalmi jelenség, amelyben a résztvevőket összekapcsolja valami, ám ebből az összekapcsoltságból nem jön létre szükségszerűen konkrét csoport, hiszen ez azt feltételezná, hogy a tagok ismerik egymást. Mannheim koncepciója szerint ahhoz, hogy nemzedéki összefüggésről beszélhessünk, szükség van az adott történelmi-társadalmi egység közös sorsában való részesedésnek az élményére. A nemzedéki összefüggés azáltal jön létre, hogy az azonos nemzedéki elhelyezkedésű egyének közös sorsban részesednek (Mannheim 2000:235).

Strauss és Howe szoros és szimbiotikus kapcsolatot tételez fel a történelmi események és a generációk között. A generáció fogalmát úgy értelmezik, mint olyan személyek csoportját, akik azonos történelmi időn és helyen osztoznak, ezáltal kollektív jellemzőkre tesznek szert, és mintegy 15-20 évenként követik egymást, azaz nagyjából ekkora időszakonként megy végbe a társadalomban a manheimi értelemben vett generációváltás. A generációs magatartás visszatérő dinamikáját az határozza meg, hogy individuumként miként és mikor vettek részt a meghatározó társadalmi-történelmi változásokban (Howe – Strauss 1991:8).

A mai – Y és Z generációnak nevezett – ifjúsági korosztályok kapcsán egyelőre csak nagyon korlátozottan állnak rendelkezésre adatok, jellemzően elsősorban szakértői becsléseink vannak arra, hogy az elmúlt szűk évtized globális történései a fiatalok számára is sorsfordító hatásúak-e (Nagy 2014; Trencsényi – Nagy 2016). Mindeztől egyenesen kutatási hipotézisek és vélemények ismertek a klímaváltozás és különösen világjárvány miatti társadalmi változások hatásának felmérésére. Nem tudjuk, hogy vajon a klímaváltozás kapcsán történő fellépés, illetve a társas élet korlátozása a fiatalok számára sorsfordító emlékként szervesül-e, életmeghatározó sarokpont, olyan életesemény lesz-e, amely alapvetően alakítja át életmódjukat, jövőképüket, problémaészlelésüket, ezáltal formálva generációs jellemzőiket is.

Nem egy kutató próbálja meg felkutatni azt a narratívát, amely generációt konstruál a Z korosztályból. Mi azt sejtettük (Nagy – Fekete 2020a, 2020b, 2020c), hogy a – legsérülékenyebb, kiszorított csoporton túli fiatalok jellemzőinek változása kapcsán – az elmúlt időszak világjelenségei markánsan kettévághatják a homogénnek korábban sem feltételezett Z generációt: a korosztály életében a generációképző jellemzők szerint feltételezhető egy Q mint Qlíma csoport formálódása és egy Q mint Quarantén csoport megjelenése. Sejtésünk az volt, hogy a korosztály nagy része besorolható ebbe a két kategóriába és nem csak szubkulturáként jelennek meg.

A fiatalok markáns csoportja (Qlímak) szerint a klímaváltozás, a természeti katasztrófák, a környezet pusztulása jelenti jelenleg a legfőbb gondot, amelyet a terrorizmus, a munkanélküliség és a jövedelmi egyenlőtlenségek követnek. Az elmúlt év történései várhatóan átstrukturálják a fiatalok problémaészlelését és markáns tényezővé válik a globális egészségügy helyzete. A fiatalok a jelen keserű tapasztalatai nyomán kezdenek figyelni a globális egészségügyi kockázatokra, a tudósok javaslataira, figyelmeztetéseire, és nem hagyják lankadni az idősebb generációk figyelmét sem.

Egy jól körvonalazható másik csoport (Quaranténok) a geek szubkulturából kinövő, az online világba immár igazoltan és társadalmilag jóváhagyottan visszahúzódó fiatalok. Ők korábban sem voltak elkötelezettek az informális vagy formális szervezetekben való részvétel iránt, korábban sem mutattak igazán érdeklődést a hagyományos térben megjelenő politikai eszmék, társadalmi jelenségek, közéleti kérdések iránt. A külvilág és a jövő bizonytalanságai a biztosabbnak érzett online világ és a közösségek, virtuális kapcsolatok felértékelését hozhatja el számukra és kiépülőben saját univerzumuk a hálón, ahol megvan az illúziójuk, hogy kontrollálni tudják az eseményeket. Ebbe a világba nem férnek bele az offline világ megmentésére törekvő mozgalmak. Passzivitás, apolitikusság, a való világ történéseivel szembeni apatikusság, szándékolt szeparációs hajlam jellemzi ezt a csoportot. Létük akkor nyer igazolást, ha a karanténhelyzet, azaz a kényszerítő körülmények elmúlásával is megmaradnak markáns generációs jegyeik.

Kutatási kérdésünk az, hogy mennyiben tud hozzájárulni a fiatalok vizsgálata a társadalom jelen helyzetének értelmezéséhez? Tud-e a vírus

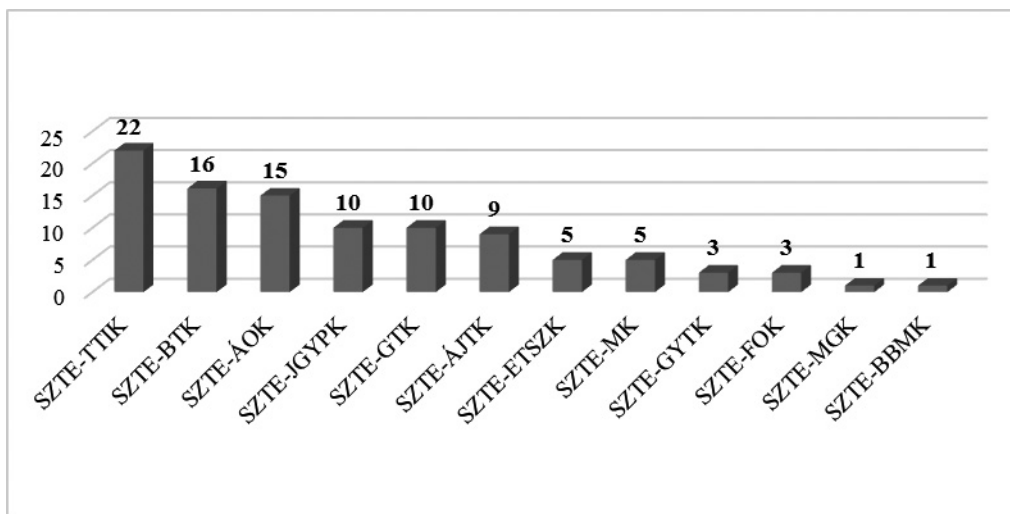
a fiatal generációk sajátosságait, jellemzőit meghatározó tényezővé válni, vagy inkább csak az alapvető rétegződési, szerkezeti meghatározottságokra (társadalmi-strukturális helyzet, szülői és a saját iskolázottság, jövedelem, lakóhely településtípusa) erősített rá a pandémia, annak minden hatásával és következményével együtt?¹ A világ változásai vagy e változás bizonyos tényezői jelentenek-e olyan, speciálisan a fiatalok által megélt közös, társadalmi élményt, amely közös társadalmi sajátosságokkal bírna, kollektív „mitudat”-ot, valamiféle „generációs közösséget” hozna létre (Krémer 2020). 2020 tavaszán azt feltételeztük, hogy a korábban „új csendes generációként” jellemzett Y és Z generáció esetében a csendesség radikális csökkenésének lehetünk majd tanúi, a klíma- és karanténhelyzet fogja e korosztályt valódi generációvá konstruálni (Fekete – Nagy 2020c). Jelenlegi kutatásunkkal a hipotézisünk adatokkal történő alátámasztására és tesztelésére vállalkoztunk, amely szerint a klíma- és a karanténhelyzet társadalmi tapasztalata, egy új, Qlímakból és Quaranténokból álló Janus-arcú generációt teremt.

A kutatás módszertana és a válaszadók

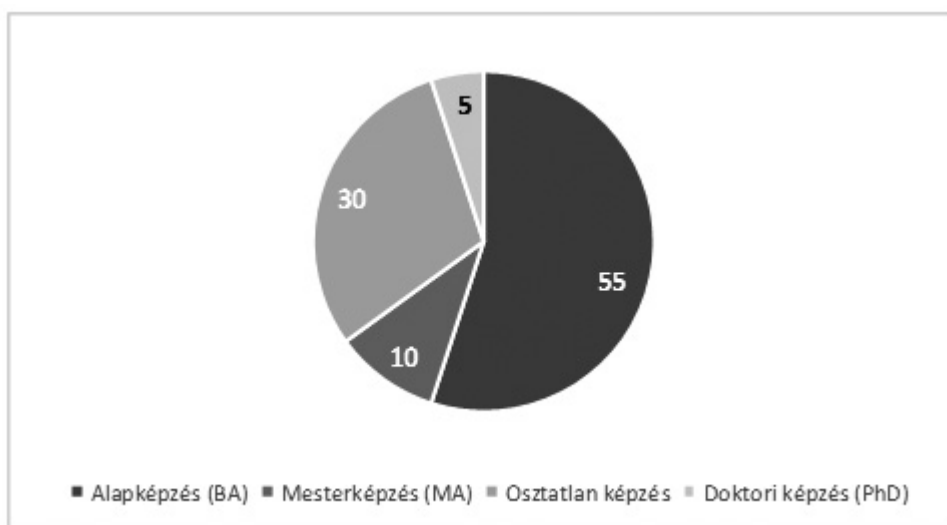
Fenti kérdések is megjelenítésre kerültek a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) a tavaszi félévben aktív jogvisztonnyal rendelkező hallgatóinak körében folytatott kutatásban. Az adatfelvétel 2021. március 5 és április 12 között zajlott. A minta elemszáma 1195, a Rektori Hivataltól kapott hallgatói adatok alapján a súlyozást követően reprezentálja az SZTE hallgatóit nem, kar és képzési szint szerint. A felmérés során használt kérdőív a hallgatók klímaváltozással és a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos attitűdjeinek, a távolléti oktatás következtében kialakult élethelyzetének, értékvilágának és jövőorientációjának, önállósodásának és szabadidő eltöltésének, családi és baráti kapcsolatainak vizsgálatát célozta elsősorban.

2021-ben a pandémia következtében nem volt lehetséges a hagyományos Szeged Studies kutatás

1 Jelen kutatás nem számol, az online jelenlét hiányával vagy a létbizonytalanság megélésével. Az egzisztenciálisan jobban kitett csoportokon vélhetően intenzívebb hatások mérhetők, illetve az úgynevezett oNEET mint potenciális NEET csoport kutatására jelenleg is van kutatási kezdeményezésünk.

1. ábra: A kutatásban résztvevők egyetemi kar szerinti megoszlása (%) (n=1.195)

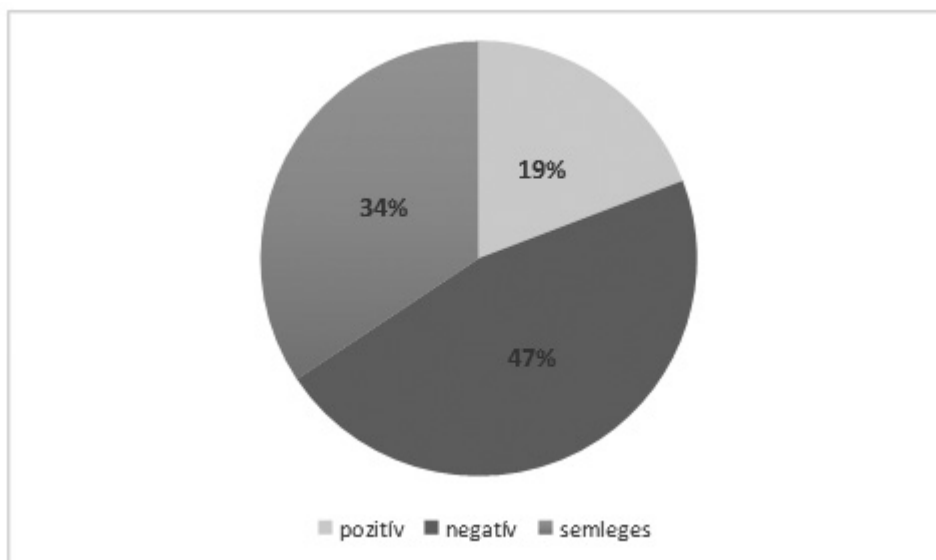
2. ábra: Képzési forma szerinti megoszlás (%) (n=1.195)

folytatása,² így a kutatást az egyetemi hallgatók körében végeztük el, a szegedi egyetemisták élethelyzetét állítva a kutatás fókuszába. Az aktív hallgatói jogviszonnyal rendelkező egyetemisták a Neptun.

2 Az SZTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Szociológia Tanszéke 2000 óta végez szakmai, tudományos célú kutatást Szeged város lakosságának körében. A kutatás keretében évről évre kitzított cél megbízható képet kapni arról, hogyan élnek a szegediek és hogyan vélekednek az élet egyes aktuális, fontos kérdéseiről. Az évente ismétlődő kutatássorozatnak külön jelentőséget ad, az integráns részét képezi a tanszéken zajló kutatómódszertani képzésnek, amelynek keretében a szociológia szakos egyetemi hallgatók e kutatómunka során sajátítják el a kérdőíves adatgyűjtés szakmai alapjait.

NET Egységes Tanulmányi Rendszeren keresztül kaptak felhívást a felmérésben való részvételre. A kutatásban kérdezőbiztosként vettek részt a Szegedi Tudományegyetem első és másodéves szociológus hallgatói. A kérdezőbiztosok által online felületen (Skype, Zoom, Google Meet, Facebook Messenger) személyesen lekérdezett kérdőívek száma 469; a tanszéki szerveren elérhető online kérdőívet 726 fő töltötte ki.³ A két minta összevonásra került, mert a kérdőívek nem tartalmaztak olyan szenzitív kérdéseket, amelyek megválaszolásakor feltételezhető lenne a kérdezési mód befolyása.

3 Az adatok feldolgozása IBM SPSS Statistics v25 programmal történt.

3. ábra: Generációs jelzők szentiment szerinti megoszlása I. (%) (n=1131)

A válaszadó hallgatók 12 kar szerinti megoszlását mutatja az 1. ábra. A felmérésben résztvevők 43 százaléka férfi, 57 százaléka nő volt; legnagyobb arányban alapszakos hallgatók töltötték ki a kérdőívet (2. ábra).

A generáció önjellemzése

A COVID-19 megjelenésével új élethelyzetbe és oktatási környezetbe kerültek az egyetemisták, számos kutató jellemezte a korosztályt, számos fogalom, elnevezés, leírás született. Ugyanakkor e jellemzések kevésbé adat, mintsem becslésalapúak, ráadásul a nemzedék önmagáról alkotott képét sem veszik figyelembe. Fentiek miatt arra kértük a felmérésben résztvevő hallgatókat, hogy egy szóval jellemezzék a generációjukat. A vélemények letapogatásához a Zurvey (zurvey.io) intelligens tartalom-elemző szoftvert használtuk. A program rövidebb szövegek vizsgálatait teszi lehetővé azáltal, hogy analizálja a szövegben szereplő szavakat, és kategorizálja azokat megadott paraméterek alapján. A szentiment/hangulatelemző funkció révén a szoftver felismeri és kiemeli a negatív és a pozitív kifejezéseket, valamint egy hétfokú skálán értékeli a vélemények minőségét.

Elsőként az egyetemisták által önmaguk generációs jellemzésére használt kifejezések hangulati kategorizálását végeztük el. A szoftver a szövegekben szereplő kifejezések érzelmi töltete szerint három kategóriába, pozitív, negatív és semleges csoportba rendezte az erre a kérdésre született 1131 választ (3.

ábra). A válaszadók által önmaguk jellemzésére választott kifejezések csaknem fele (46%) negatív töltetű, harmaduk semleges, a pozitív érzelmet hordozó kifejezések⁴ mindösszesen 19 %-ot tesznek ki.

A három fő szentiment kategória (pozitív, negatív és semleges) tovább bontható alkategóriákra (1. táblázat), amelyek segíthetik az árnyaltabb értelmezést. Külön kiemelendő, hogy erősen pozitív tartalmú kifejezést egyáltalán nem választottak a hallgatók, a pozitív érzelmi töltetű említések a bizakodás, változatosság, céltudatosság, környezet-tudatosság, rugalmasság köré rendeződnek. A legnegatívabb kifejezések pedig szomorúság, félelem, bizonytalanság, túlterheltség, düh, csalódottság, kiszolgáltatottság, magány, a szabadság hiánya, elvesztettség. Érdekes, hogy a semleges érzelmi töltetű kifejezések leginkább a generáció digitális jellegéhez kapcsolódnak: online, internet, digitális, telefon, közösségi média és a hozzájuk kapcsolódó függés, addikció, illetve néhány esetben megjelenik az ifjúsági generációk különböző formaváltozatai.

E kérdéssorban megerősödött korábbi tapasztalatunk, amely szerint a szegedi egyetemisták nem gondolnak úgy magukra, mint vírus-, pandémia-, covid-, vagy karanténgenerációra, ugyanis mindösszesen 3 említés történt ezzel kapcsolatban („karanténos”, „covid”, „covid-diplomás”).

A szoftver a beazonosított érzelmeik, a hozzájuk kapcsolódó kifejezések, jellemző szavak alapján

⁴ Pozitív 217 említés, negatív 524, semleges 390.

1. táblázat: Generációs jelzők szentiment szerinti megoszlása II. (n=1131)

Generációs jelzők megoszlása					
Nagyon pozitív	Pozitív	Semleges	Negatív	Nagyon negatív	Összesen
0	217	390	204	320	1131
0%	19%	35%	18%	28%	100%

2. táblázat: A vélemények leggyakoribb kategóriának megoszlása (n=1131)

Kategória	gyakoriság	Vélemény index	Vélemény	Példa említés
1. szomorúság	37	-59	Negatív	kiábrándult
2. kilátástalanság	29	-22	Negatív	kilátástalanság
3. bizonytalanság	29	-9	Negatív	bizonytalanság
4. digitális	31	0	Semleges	digitális
5. bizakodás	14	1	Pozitív	bizakodó
6. internet	13	0	Semleges	internet
7. félelem	12	-15	Negatív	kétségbeesett
8. kreatív	11	2	Pozitív	találékony
9. online	13	0	Semleges	online
10. cél	10	2	Pozitív	célratoró

kategóriákat, ún. címkéket hoz létre, amelyeket gyakoriságuk alapján hierarchikus sorrendbe rendez, vagyis azt mutatja be, hogy mennyire jellemző az adott kategória az említésekben. Az elemzésbe bevont hozzászólások kategorizálása alapján feltárt tíz legfontosabb kategóriát mutatja a 2. táblázat első oszlopa.⁵

A szoftver kialakít egy „véleményindexet” is, ami az adott kategória szentiment értékét számszerűsítő univerzális mutató. A mérőszám a pozitív és a negatív kifejezések alapján kerül kiszámításra, értékét és irányát befolyásolja a vélemény érzelmi tartalma így méri az említések érzelmi, tartalmi intenzitását (ha negatívként értékelt kifejezéseket tartalmaz, vagy degradáló, pesszimista, esetleg dühöt fejez ki, akkor az index is negatív értékű lesz, és fordítva). Eredményként a „szomorúság” kifejezéshez rendelt a szoftver kiugróan magas indexet, amely a hallgatók magányát, csalódottságát tükrözi vissza, illetve a kiábrándultságukat, reménytelenségüket mutatja fel. Mindez összevág a korábban említett nagymintás ifjúságkutatási adatokon alapuló problémaészlelésekkel.

5 Bár joggal merülhet fel a kérdés, hogy az összes kategóriának mekkora részét fedi le a tíz legfontosabb, ilyen arány kiszámolására a szoftver nem alkalmas.

Kilátástalanság, bizonytalanság összefüggésben a problémaészleléssel!

Az egyes kategóriák említési gyakorisága, valamint a véleményindex alapján készült szófelhő⁶ alapján is látható, hogy a szegedi egyetemisták központi témája a negatív hangvételű „szomorúság” és a „bizonytalanság”. A pozitív hangulatúként azonosított kifejezések közül a „bizakodás”, a „türelem” gyakorisága a legmagasabb, a semleges hangulatú kifejezések közül legtöbbször a „digitális” és az „internet” szerepelt, de ezek említése messze elmaradt a negatív érzelmi töltetű kifejezésektől (4. ábra).

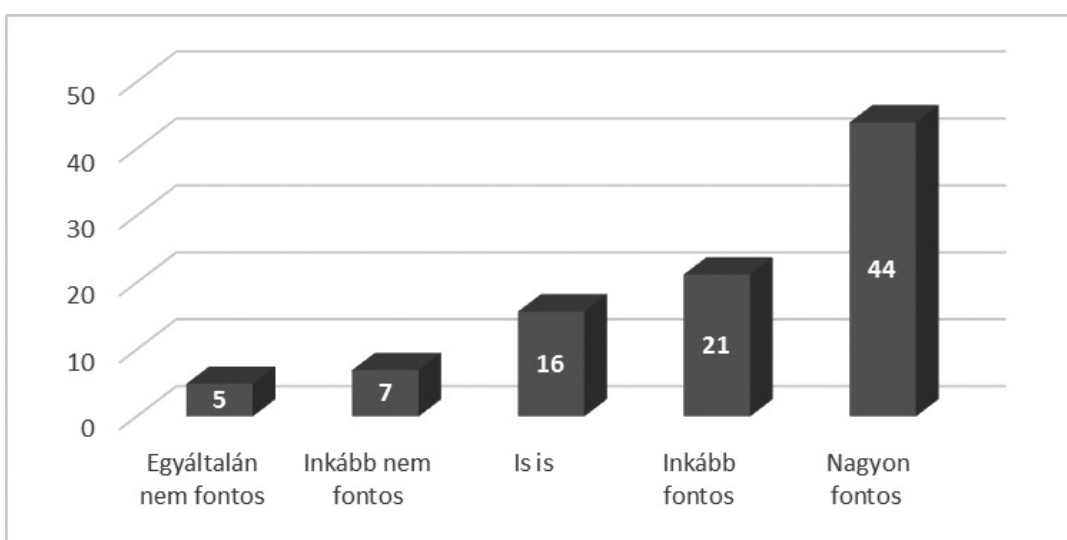
„Én és a vírus”

A kérdőív egyik legfontosabb feladata volt a pandémia kapcsán történt élethelyzetek, jellemzők feltárása. Saját bevallása alapján a válaszadó hallgatók 28 százaléka volt közvetlenül érintett a COVID-19-ben: 10 százalék az „igen, teszteltek” és 18 százalék a „valószínűleg igen, de nem teszteltek”

6 A szavak mérete tükrözi a címke előfordulási gyakoriságát.

4. ábra: 25 egységes szófelhő a véleményindex értékei és az említési gyakoriság alapján (n=1131)

5. ábra: Mennyire tartja fontosnak a lakosság minél nagyobb részének beoltását a COVID-19 elleni védőoltással? (%) n=1195

választ adók aránya. A hallgatók 3 százaléka, az érintettek mintegy tizede számolt be súlyosabb tünetekről, amelyek azonban nem igényeltek kórházi kezelést senkinél.

Aggodalmuk a vírushatással kapcsolatban kifejezetten alacsony, 0-10-es skálán nem éri el a 4-es értéket (3. táblázat). Ez egyfelől magyarázható a relatív magas átfertőzöttségi arányból következő a betegséggel kapcsolatos vélt vagy valós közvetlen tapasztalattal, illetve annak relatív alacsony szintű következményeivel (kórházi kezelés szükségletlensége).

Mindettől függetlenül a koronavírus elleni védőoltás szükségességéről döntő többségük meg van győződve, csupán a válaszadók 7%-a nem tudott, vagy nem akarta megválaszolni a kérdést (5. ábra). Ötfokú skálán kétharmaduk (65%) inkább fontosnak vagy nagyon fontosnak tekinti az átoltottságot. Sőt, ezen a skálán az átlag 4, a módusz értéke 5, a szórás pedig 1,191 – vagyis tulajdonképpen konszenzus van az oltás szükségességét illetően.

A válaszadó hallgatók szerint a COVID-19 hazai megjelenése után bevezetett korlátozó intézkedések (2020 március) a családi kapcsolataik

intenzitását nem alakították át gyökeresen, annál inkább a baráti offline kapcsolataikat (4. táblázat). Háromfokozatú skálán értékelve, ahol 1= „kevesebbet”, 2=„ugyanannyit”, 3=„többet” jelent, jól látható, hogy a barátokkal való offline kapcsolat kiugróan „megszenvedte” a járványt. Mindez nem ellentét a várakozásainkkal, hiszen a lezárás jellemzően a családi térhez kötötte a megkérdezetteket,

míg a barátokkal jellemzően az online térre korlátozódott, illetve tolódot át a kapcsolattartás.

Nem véletlen – és részben annak hiányával magyarázható – hogy a személyes, offline kapcsolatok fontosabbak az egyetemisták számára, mint a virtuális kapcsolatok (5. táblázat).

3. táblázat: *Félelmek a koronavírus-fertőzéssel kapcsolatban*⁷

	elemszám	átlag	szórás
Mennyire aggódik amiatt, hogy megfertőződik a koronavírussal?	817	3,30	2,866
Mennyire aggódik amiatt, hogy súlyosan megbetegszik a koronavírus miatt?	817	3,86	3,278
Mennyire aggódik amiatt, hogy újrafertőződik a koronavírussal?	331	3,05	2,929
Mennyire aggódik amiatt, hogy súlyosan megbetegszik a koronavírussal való újrafertőződés miatt?	329	3,28	3,256

4. táblázat: *„Mit gondol, a koronavírus járvány miatt bevezetett első óvintézkedések óta több vagy kevesebb kapcsolatot ápol (offline és online) családtagjaival és a barátaival?”*⁸

	Családtagjaival offline	Családtagjaival online	Barátaival offline	Barátaival online
elemszám	1167	1147	1166	1165
átlag	2,06	1,99	1,28	2,37
módusz	2	2	1	3

5. táblázat: *„Kérem, mondja meg, hogy mennyire fontosak az Ön számára az alább felsoroltak”*⁹

	Virtuális (online) kapcsolatok	Személyes (offline) kapcsolatok
elemszám	1162	1162
átlag	6,31	9,19
módusz	7	10

A válaszadó hallgatók 90%-a adott 8, 9, 10-es értéket a személyes, offline kapcsolatok fontosságára, a virtuális, online kapcsolatok esetében csupán a kérdőívet kitöltők 27%-a.

7 „Mennyire aggódik amiatt, hogy ...”? Kérem, értékeljen egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 azt jelenti, hogy egyáltalán nem aggódom, a 10 pedig azt, hogy nagyon aggódom”.

8 1=kevesebbet, 2=körülbelül ugyanannyit, 3=többet

9 „Kérem, mondja meg, hogy mennyire fontosak az Ön számára az alább felsoroltak! Értékelje egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol 0 azt jelenti, hogy egyáltalán nem fontos, a 10 pedig azt, hogy nagyon fontos”

Problémaészlelés és közéleti aktivitás

Az adatfelvétel kapcsán azt is vizsgáltuk, hogy milyen a fiatalok problémaészlelése, illetve közéleti aktivitása. A megkérdezettek leginkább amiatt aggodnának, hogy a politikusok rosszul kormányozzák az országot (0-10-es skálán 7,69 átlag), ezt követi a globális klímaváltozás (7,30 átlag), illetve a kilátástalanság-bizonytalanság és a gazdasági válság (6. táblázat).

A nagymintás magyar ifjúságkutatások (Ifjúság 2000, Ifjúság 2004, Ifjúság 2008, Magyar Ifjúság 2012, Magyar Ifjúság Kutatás 2016) is mérték a fiatalok problémaészlelését. Az akkori problématerképek alapján az látható (Fazekas – Nagy 2015), hogy 2000–2012 között folyamatosan emelkedve a kilátástalanság vette át 2012-re a legégetőbb ifjúsági probléma címet, ezt a fiatalok csaknem fele nevezte meg problémaként. 2016-ban is – a 2012-es arányt is jócskán meghaladva – a fiatalok legégetőbb problémaként a kilátástalanságot nevezték meg: a megkérdezettek 57%-a jelölte meg problémaként ezt a tételt. Ugyanakkor az egzisztenciális boldogulás szubjektív dimenziója mellett (kilátástalanság) az objektív jellegű problémák (anyagi nehézségek, szegénység) is egyre nagyobb arányban fogalmazódtak meg (Fazekas – Nagy – Monostori 2018). A problémaészlelést tekintve az egzisztenciális stabilitás és kilátásokat lefedő típusok 2016-ban kifejezetten kiugrók voltak a többi problémakörhöz képest. Emellett szignifikáns volt az összefüggés az iskolai végzettség és a kilátástalanságot meghatározó problémaként történő észlelés között (míg fordított az összefüggés az anyagi boldogulás problémájával). Sőt, minél iskolázottabb egy fiatal, annál nagyobb eséllyel említi korosztályának legégetőbb problémájaként a kilátások hiányát.

A Deloitte¹⁰ 2020 tavaszán végzett nemzetközi felmérésének adatai arról számolnak be, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan fiatalok a legégetőbb problémának a globális klímaváltozást tartják, az egészségügy került a második helyre, megelőzve a munkanélküliséget és a jövedelmi egyenlőtlenségeket, amelyek a korábbi adatfelvételek alkalmával közvetlenül a környezetvédelem után szerepeltek.

A Deloitte által mérésének eredményétől eltérően a SZTE hallgatói a világjárványt jóval kevésbé tartják súlyos problémának (5,69) a fentebb felsoroltaknál. Bár korábban ennél magasabb problémaészlelést vártunk volna ezzel kapcsolatban (Fekete – Nagy 2020a, 2020c), az adatok tükrében már nem annyira meglepő a pandémiával kapcsolatos percepció alacsonyabb szintje, hiszen láttuk (2. táblázat), hogy a pandémiával kapcsolatos félelmek meglehetősen alacsonyak. Ennek egyfelől oka lehet a korábban már említett magas átfertőzöttség – alacsony komplikáció adatpár, a pandémiával kapcsolatos hírekben hangsúlyozott enyhébb ifjúkori lefolyásról szóló információk, illetve az adatfelvétel idejére már megszűnt a pandémiás helyzet újszerűsége, a fiatalok megtanultak együtt élni a jelenséggel, s mindez az aggodalom mértékének csökkenéséhez vezetett.

A szegedi egyetemistákat tehát az tölti el jelenleg leginkább aggodalommal, hogy a politikusok rosszul kormányozzák az országot, amiből arra következtethetünk, hogy véleményük szerint reformokra szorulna a magyar politikai élet, továbbá hogy magas lesz körükben a választáson való részvételi hajlandóság. Várakozásainkat igazolták az adatok, a megkérdezettek mindössze 4 százaléka volt azon a véleményen, hogy a magyar politikai életben nincs szükség semmilyen változtatásra és 24 százalék volt nem válaszolók (nem tudja) aránya (6. ábra).

Egy vasárnapi országgyűlési választáson 54% biztosan, 25% valószínűleg elmenne szavazni (7. ábra). Összevetésképp a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 adatai szerint a szegedi egyetemisták 89%-ával szemben a fiatalok mindössze 55%-uk menne el biztosan vagy valószínűleg választani és 34% maradna valószínűleg vagy biztosan otthon. A teljes népesség esetében ez az arány 70+10% (biztos és valószínű szavazók).¹¹ Az látszik tehát, hogy a szegedi egyetemistákat magasabb közéleti aktivitás jellemzi mind az országos átlagnál, mind általában a magyar fiataloknál.¹²

10 <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/millennialsurvey.html> Letöltés: 2021.04.22. A kutatásban 43 ország Y és Z generációs fiataljai vettek részt, a minta elemszáma 27.518. A felmérés azt vizsgálta, hogyan hatott a COVID-19 járvány a fiatalok problémaészlelésére.

11 <https://telex.hu/belfold/2021/04/04/republikon-marciusi-partpreferenciak>

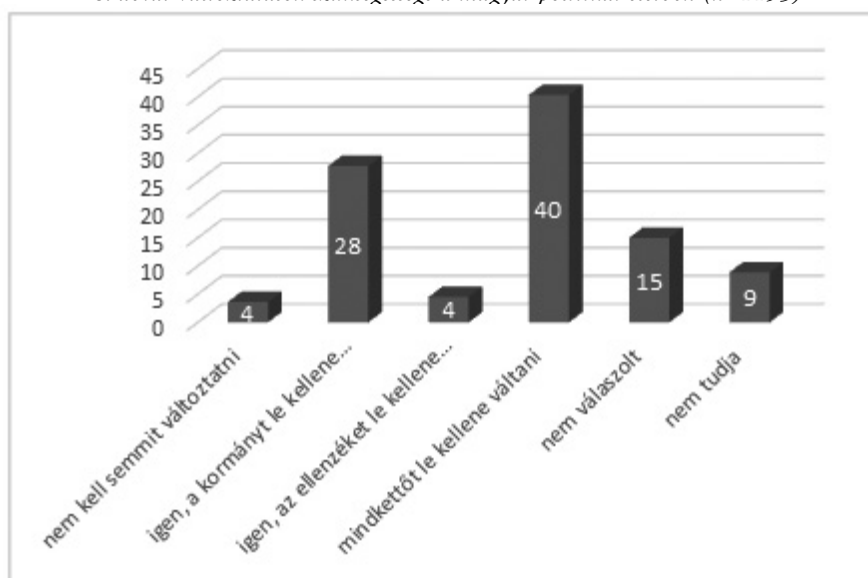
12 Jogos kritika lehet, hogy a 2016-os adatfelvétel érvényessége öt év elteltével egyre kevésbé számottevő, azonban a 2020-as adatok 2021 nyarán még mindig nem elérhetőek.

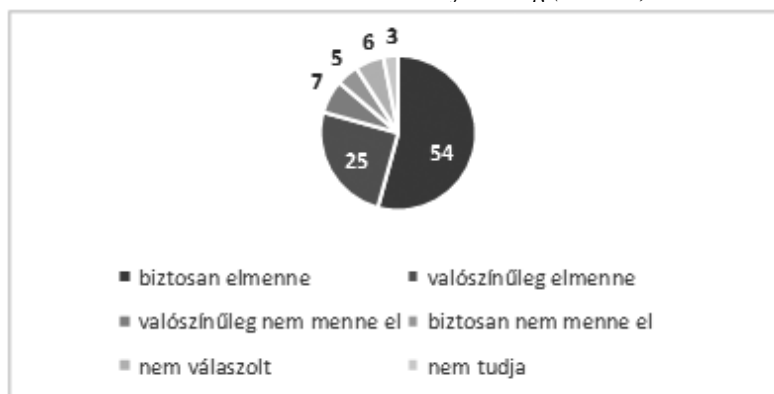
6. táblázat: A szegedi egyetemisták problémaészlelése¹³ (n=1091)

	átlag	szórás
A politikusok rosszul kormányozzák az országot	7,41	2,765
Globális klímaváltozás	7,10	2,603
Bizonytalanság, kilátástalanság	6,42	3,019
Gazdasági válság	6,34	2,507
Jövedelmi egyenlőtlenségek	5,96	2,800
Munkanélküliség	5,84	2,892
Világjárvány	5,69	2,741
Bűnözés/a személyes biztonságom	5,25	2,673
Európába irányuló migráció	4,05	2,975
Mesterséges intelligencia	3,07	2,949
A robotok elveszik az ember munkáját	3,00	3,004

6. ábra: Változtatások szükségessége a magyar politikai életben (n=1195)

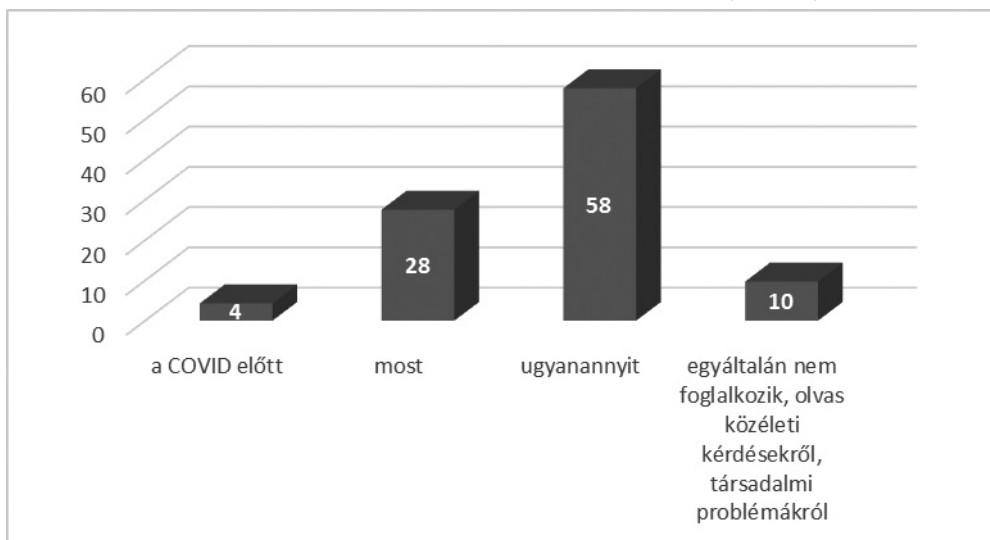

7. ábra: Választási részvételi hajlandóság (n=1195)

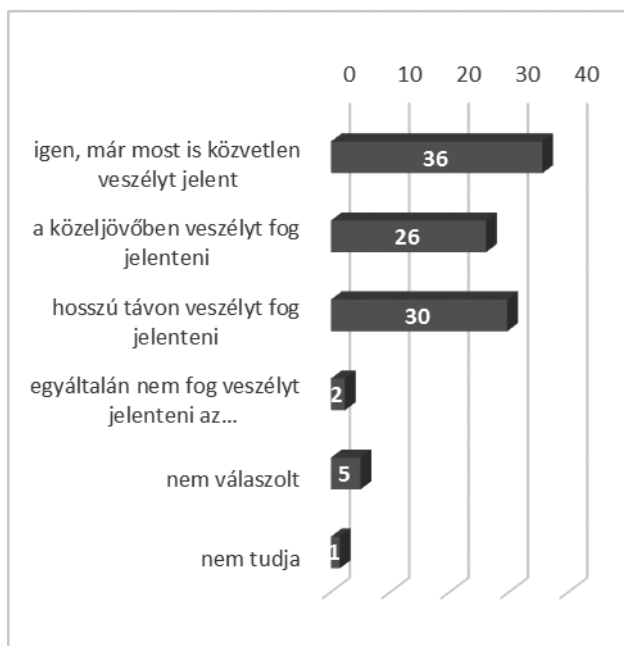

13 „Kérem, mondja meg, hogy mennyire aggódik az alább felsoroltak miatt? Kérem értékeljen egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 azt jelenti egyáltalán nem aggódom, a 10 pedig azt, hogy nagyon aggódom.”

8. ábra: Közéleti-társadalmi kérdések iránti érdeklődés (n=1195)

9. ábra: „Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik a Föld népességét?”(%) (n=1195)

A felmérésben résztvevők csupán tizede nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem foglalkoztatják közéleti, társadalmi kérdések. Az erre vonatkozó kérdésünket a kérdőívben a világjárványhoz igazítottuk, feltételezésünk szerint a COVID-19 megjelenése, majd egyre súlyosabbá válása azok figyelmét is a közélet, a társadalmi problémák felé fordította, akik idáig kevésbé vagy egyáltalán nem foglalkoztak a témával. Az egyetemisták közéleti érdeklődését is befolyásolta némiképp a koronavírus-járvány kitörése, valamivel több mint negyedük (28%) fordul azóta nagyobb érdeklődéssel a társadalmi problémákról szóló hírek felé, mint korábban; míg a hallgatók több mint fele (58%) ugyanannyit fordít az idejéből tájékozódásra, mint 2020 márciusa előtt (8. ábra).

Klímaközélet

Bár az elmúlt egy évet a pandémia tematizálta, a kérdőívben igyekeztünk a klímahelyzettel kapcsolatos véleményeknek is teret adni. A válaszadó hallgatók 93%-a egyetértett azzal az állítással, hogy az elmúlt években megváltozott az időjárás, szokatlan időjárási folyamatokat tapasztalunk, azonban a veszélyérzet erőssége, a probléma akut voltának megítélése jelentősebb eltéréseket mutat (9. ábra). A hallgatók több mint fele (58%) klímafélelmének növekedéséről számolt be (10. ábra). Ennek oka lehet, az elmúlt egy év fokozott médiahasználata és a közösségi hálózati információszerezés megnövekedése, illetve a pandémiás félelmek térfoglalásának hiánya.

A TÁRKI 2020-as tanulmánya (Schneider – Medgyesi 2020) szerint általánosságban a magyar társadalom nem kérdőjelezi meg a tényt, hogy a Föld klímája változik (97%), azonban az azt kiváltó okokról megoszlanak a vélemények. A tudományos konszenzus ellenére a válaszadók szűk tizede elsősorban természetes folyamatokkal magyarázza a klímaváltozást. A megkérdezettek legnagyobb arányban (45%) úgy gondolják, hogy a klíma körülbelül ugyanolyan mértékben változik a természetes folyamatok és az emberi tevékenységek hatására. A magyar lakosság 41%-a szerint elsősorban emberi tevékenység okozza a világ klímájának változását. Az Index, a Demnet Alapítvány és a Závecz Research 2019-es közös kutatása¹⁴ azt mutatja, hogy a

14 Forrás: https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatosag_szorongas_klimavaltozas_indexes_kerdoiv_zavec_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14)

magyar lakosság csupán 5%-a gondolja úgy, hogy elsősorban természeti folyamatok állnak a jelenség hátterében, míg a válaszadók több mint fele (56%) a klímaváltozást egyformán természeti folyamatok és emberi tevékenység következményének tekinti.

Hasonló képet mutatva a szegedi egyetemisták is több mint fele az ember tevékenységében látja a klímaváltozás fő kiváltó okát (52%) (11. ábra).

A klímaváltozás csökkentésére irányuló egyéni felelősség szubjektív megítélése kapcsán a TÁRKI 2019-ben végzett vizsgálatának következtetése alapján elmondható, hogy a magyar lakosság többsége érzi úgy, hogy személyesen is nagy a felelőssége a klímaváltozás mérséklésében (Schneider – Medgyesi 2020). Harminc évet átfogva pedig megállapítható, hogy a magyar társadalom egyre inkább hisz a környezetvédelemmel kapcsolatban az egyéni cselekvések és az egyéni felelősségvállalás fontosságában.

A szegedi egyetemisták esetében a témát úgy vizsgáltuk, hogy egy 0-tól 10-ig terjedő skálán¹⁵ kellett értékelniük az egyéni felelősség fontosságát a klímaváltozás csökkentésében. A pontszámok átlaga: 6,90 lett (N=1136), a hallgatók összesen csaknem háromnegyede (74%) ötös értéknél magasabb pontszámot adott.

Magyarországon a társadalmi, politikai intézményekkel szembeni bizalmatlanság (Szabó – Gerő 2015) a klímakérdéssel összefüggésben is észlelhető. A szegedi egyetemisták ötfokú skálán értékelve a politikusok és az üzletemberek szavát tartják a legkevesebbre, messze legnagyobb bizalommal a tudósok felé fordulnak (7. táblázat).

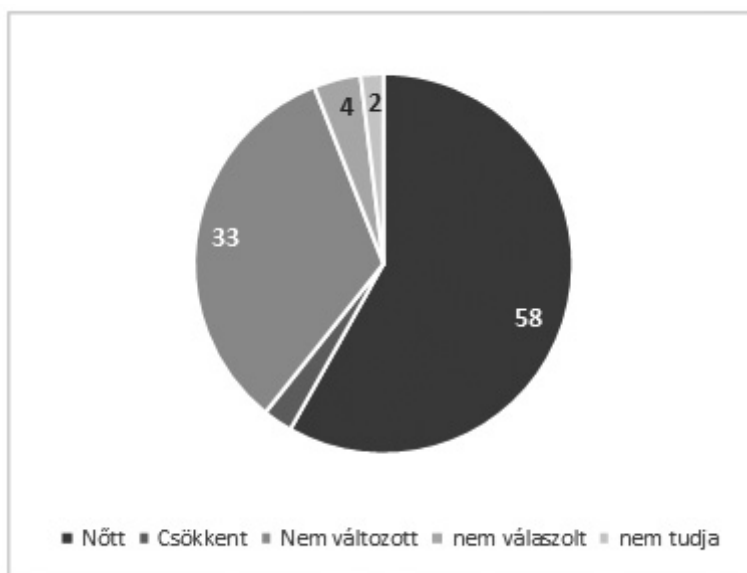
7. táblázat: „Ha a klímaváltozásról van szó, kinek a véleményében hisz?”¹⁶

	elemszám	átlag	szórás
Tudósok	1132	4,67	0,639
Újságírók	1132	2,29	1,014
Civilek	1130	2,19	1,027
Politikusok	1131	1,56	0,830
Üzletemberek	1129	1,41	0,679

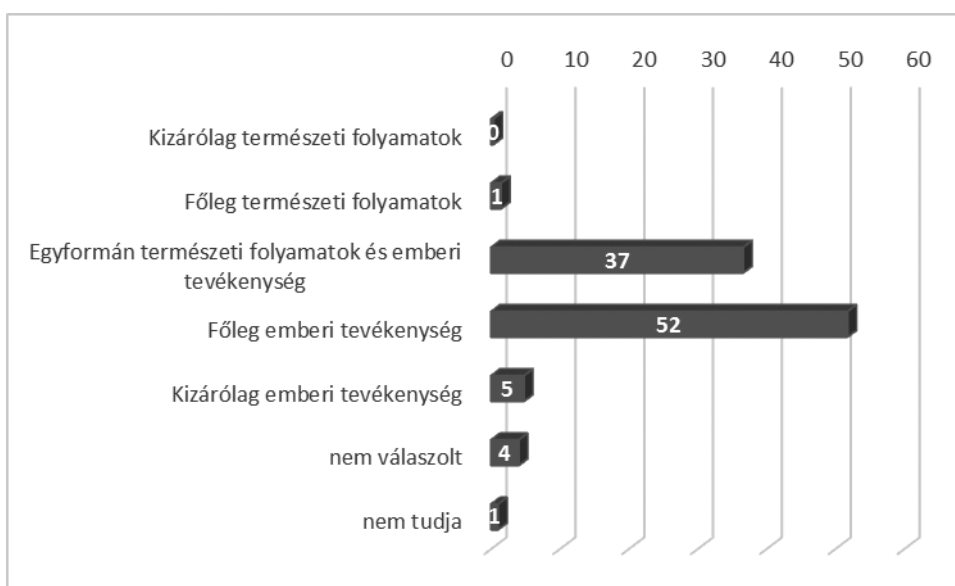
15 „Mennyire érzi úgy, hogy Önnek is van felelőssége a klímaváltozás csökkentésében? Kérem, értékeljen egy 0-tól 10-ig terjedő skálán, ahol a 0 azt jelenti, hogy egyáltalán nem, a 10 pedig azt, hogy nagyon.”

16 1-től 5-ig tartó skálán értékelve, ahol 1=egyáltalán nem, 5= teljes mértékben

10. ábra: Klímafélelem változása (%) (n=1195)

11. ábra: „Ön szerint a klímaváltozást természeti folyamatok, emberi tevékenység vagy a kettő együtt okozza?” (%) (n=1195)

8. táblázat: Klímaészlelés-csoportok (stabil klaszterközpontok) (n=1122)

	Klímatudatosok	Szkeptikusok
Klímaaggodalom faktor	0,60336	-1,12064
Arány a mintában	65%	35%

9. táblázat: Klímatudatosok problémaészlelése

	elemszám	átlag	szórás
Globális klímaváltozás	712	8,40	1,470
A politikusok rosszul kormányozzák az országot	698	8,02	2,328
Bizonytalanság, kilátástalanság	704	6,84	2,854
Gazdasági válság	708	6,80	2,221
Jövedelmi egyenlőtlenségek	706	6,52	2,518
Világjárvány	712	6,27	2,494
Munkanélküliség	709	6,27	2,731
Bűnözés/a személyes biztonságom	711	5,62	2,569
Európába irányuló migráció	712	4,14	2,928
Mesterséges intelligencia	703	3,36	3,056
A robotok elveszik az ember munkáját	704	3,35	3,070

10. táblázat: Szkeptikusok problémaészlelése

	elemszám	átlag	szórás
A politikusok rosszul kormányozzák az országot	379	6,52	3,053
Bizonytalanság, kilátástalanság	378	5,71	3,141
Gazdasági válság	380	5,56	2,704
Munkanélküliség	381	5,15	2,972
Globális klímaváltozás	384	4,95	2,584
Jövedelmi egyenlőtlenségek	380	4,86	2,915
Világjárvány	384	4,68	2,819
Bűnözés/a személyes biztonságom	383	4,62	2,671
Európába irányuló migráció	383	3,90	2,932
Mesterséges intelligencia	382	2,64	2,658
A robotok elveszik az ember munkáját	382	2,38	2,736

A klímaváltozással kapcsolatos attitűdök, érzületek feltárása érdekében többváltozós elemzési eljárásokat¹⁷ alkalmaztunk; a „klímaaggodalom” klaszterképző változót faktoranalízis alapján képeztük három attitűdkérdésből és a klímaváltozást fontos problémának tekintő értékelésből.¹⁸ K-means klasz-

17 A faktor- és főkomponens elemzéssel arra vállalkozunk, hogy matematikai statisztikai eszközökkel találjuk meg azokat a rejtett dimenziókat, amelyek az egyes feltett kérdésekre adott válaszokat egy-egy mintázatba foglalják. Az elemzések révén gondolkodási, érték-, attitűd-mintázatok tárhatók fel.

18 A kérdések a következők voltak: „Kérem, mondja meg, hogy mennyire aggódik az alább felsoroltak miatt? – globális klímaváltozás” „Ön szerint a klímaváltozást természeti folyamatok, emberi tevékenység vagy a kettő együtt okozza?” „Mennyire érzi úgy, hogy Önnek is van felelőssége a klímaváltozás csökkentésében?” „Az elmúlt öt évben nőtt, csökkent vagy változatlan maradt a klímaváltozással kapcsolatos aggodalma?” A létrejött faktor egy dimenzióban fejezi ki a klímavédelem iránti attitűdöt, elkötelezettséget. Magyarázott variancia: 48,697%.

terelemzés révén két csoportot különítettünk el,¹⁹ amelyek eltérő attitűdökkel és profillal jellemezhetők (8. táblázat).

A klímatudatos csoport tagjai számára a globális klímaváltozás a legfontosabb probléma jelenleg (8,40 átlagérték) (9. táblázat), míg a szkeptikusok számára csupán ötödik a problémák sorában (4,97 átlagérték) (10. táblázat). A virtuális kapcsolatok a szkeptikusok számára (6,85 átlagérték), mind a teljes mintánál (6,31), mind a klímatudatos csoportnál fontosabbak (6,02 átlag, módusz értéke 7).

Míg a szkeptikus csoport 57%-a férfi és 38%-nak van a jelenlegi pártok, szerveződések között olyan, amelyik közelebb áll hozzá, valamint egy vasárnap tartandó parlamenti választáson 82% venne részt biztosan vagy valószínűleg, addig a klímatudatos csoport 64%-a nő, 42%-nak van preferált pártja vagy politikai szerveződése, 90% biztosan vagy valószínűleg elmenne szavazni vasárnap.²⁰ A

19 $F=2290,548$ $p=0,000$

20 A különbség szignifikáns $p=0,000$.

szabadidős tevékenységeket tekintve az internet- és közösségi médiahasználat esetében nincs szignifikáns különbség a két csoport között,²¹ a különböző online játékokkal (stratégia, kaland- és szerepjáték) azonban a szkeptikus csoport tagjai átlagosan naponta 20 perccel többet töltenek.

Talán a legfurcsább tapasztalatunk, hogy a világvármány egyik csoportot sem rázta meg (a 6., illetve a 7. fontossággal bírnak a problématerképen), a pandémia korántsem gyakorolt akkora hatást az egyetemista fiatalokra, mint azt feltételeztük (Fekete – Nagy 2020a).

Nem az első és nem is az utolsó

Korábban úgy sejtettük, hogy a Z-korosztály generációvá válásához mind a klímaprobléma, mind a pandémia erőteljesen hozzájárul, sőt tulajdonképpen egyfajta kétarcú generáció, vagy két főcsoportból összeálló nemzedék tanúi lehetünk. Be kell lássuk azonban, hogy a szegedi egyetemisták adatai alapján munkahipotézisünk nem áll meg, míg a klímaprobléma jelen van életükben, a pandémiával kapcsolatos események sem a problémaészlelésben, sem a félelmekben, sem az önálló említésekben nem játszanak nemhogy vezető, de tulajdonképpen mellérendelt szerepet sem.

Ugyanakkor fontos újra leszögezni, hogy a kutatás pillanatnyi állapotot és meglehetősen szűkkörű vizsgálat eredményeit állapotot rögzíti, azt egyelőre nem tudjuk összevetni a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 sem magyarországi, sem szegedi, sem egyetemista adataival, illetve, hogy tanulmányunk lezárásakor, a gyerekekre–fiatalokra jóval nagyobb veszélyt előreléző ún. indiai (delta) variáns egyelőre nem jelent meg az öreg kontinensen.

21 *Klímatudatos csoport*: interneten olvasás, információkeresés: naponta átlagosan 102,8 perc, közösségi oldalakon beszélgetés, böngészés 106 perc, online játékokkal való játék 36 perc. *Szkeptikus csoport*: interneten olvasás, információkeresés: naponta átlagosan 105 perc, közösségi oldalakon beszélgetés, böngészés 105,3 perc, online játékokkal való játék 57 perc.

Felhasznált szakirodalom

- Fazekas Anna – Nagy Ádám – Monostori Kristóf 2018 „Bú, baj, bánat messze szalad!” – Életesemények, problémák, mobilitás, migráció. In Nagy Ádám szerk. *Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016*. Excenter Kutatóközpont, Budapest, 315-350.
- Fazekas Anna – Nagy Ádám 2015 Generációs problématerkép. In Nagy Ádám szerk. *Negyedszázad, Magyar Ifjúság 2012*:202-241.
- Fekete Mariann – Nagy Ádám 2020a Magyar kutatók: A járványhelyzet miatt Qlímkra és Quaranténokra hasadhat a fiatal korosztály, *Qubit* 12.03.
- Fekete Mariann – Nagy Ádám 2020b Q vagy Q? – Generációs választak, *Kultúra és Közösség* (3):63-68. DOI 10.35402/kek.2020.3.6
- Fekete Mariann – Nagy Ádám 2020c Megszólal-e az új csendes generáció? Avagy mit várhatunk az ifjúság 2020 adatfelvétel eredményeképp. *Szociológiai Szemle*, 30 (1):98-106.
- Howe, Neil – Strauss, William 1991 *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. William Morrow & Company, New York.
- Kremer Balázs 2020 Vajon az új generáció sajátja-e az, hogy „csendes”? *Szociológiai Szemle* 30 (1):115-119. DOI 10.51624/SzocSzemle.2020.3.6
- Mannheim Károly [1927] 2000 *A nemzedékek problémája. Tudásszociológiai tanulmányok*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Nagy Ádám 2014 Ifjúságügy. In Nagy Ádám – Bodor Tamás – Domokos Tamás – Schád László: *Ifjúságügy*. Excenter Kutatóközpont, Budapest, 79-92.
- Schneider Mihály – Medgyesi Márton 2020 Környezettel és környezetvédelemmel kapcsolatos lakossági attitűdök változása Magyarországon. In Kolosi Tamás – Szelényi Iván – Tóth István György szerk. *Társadalmi Riport*. Társaság, Budapest, 500-521.
- Szabó Andrea – Gerő Márton 2015 *Politikai tükrök. Jelentés a magyar társadalom politikai gondolkodásmódjáról, politikai integráltságáról és részvételéről*. MTA TK, Budapest.
- Trencsényi László – Nagy Ádám 2016 Tanórán innen, iskolán túl: a szociálpedagógiai gondolat létjogosultsága. *Iskolakultúra*, 26 (10.):81-97. DOI: 10.17543/ISKKULT.2016.10.81